

Левдер Андрій Іванович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри історії, теорії держави і права та філософії ПВНЗ
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янчука», м. Рівне

ВЕСТФАЛЬСЬКИЙ МИР 1648 РОКУ ТА ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЯ СЬОГОДНІ

Існують різні трактування серед поняття системності в сфері міжнародних відносин. Вітчизняні дослідники розглядають систему міжнародних відносин як конкретно-історичну форму політичної організації міжнародних відносин, яка закріплюється в договорах і угодах і відображає як співвідношення балансу сил, так і специфіку відносин між державами, які входять у систему.

Загальне поняття “система міжнародних відносин” означає самодостатню та спроможну до саморегуляції систему взаємодії суб’єктів міжнародних відносин на рівні держав, міжнародних організацій та акторів недержавного рівня. При цьому головним системоутворюючим елементом служать саме відносини та інші форми взаємодії як всередині системи, так поза її межами.

Відносини між державами протягом багатьох століть постійно змінювалися. Минуло багато часу перш ніж міжнародні відносини інтегрувалися у всесвітню систему. Багато істориків і теоретиків міжнародних відносин вважають, що остаточно глобальна система міжнародних відносин склалася лише до початку ХХ століття.

Система міжнародних відносин залежить від тих відносин, які склалися між державами в той чи інший період розвитку людського суспільства. Але ставши важливим чинником світової політики, вона в свою чергу впливала і на розвиток міждержавних відносин і на зовнішню політику окремих країн [1].

Із встановленням Вестфальської системи відносини між країнами Заходу вперше отримали систематизацію. З певними модифікаціями вона проіснувала до 1939 р., тобто до початку Другої

світової війни. Деякі елементи цієї системи продовжували діяти й у період Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Вестфальську систему міжнародних відносин поділяють на кілька етапів, об'єднаних спільними закономірностями, але відмінних за особливостями, характерними для конкретного періоду відносин між державами. Найчастіше виокремлюють кілька підсистем Вестфальської системи, які розглядаються як нібито самостійні: систему англо-французького суперництва і боротьби за колонії в XVII-XVIII ст.; систему “європейського концерту націй” або Віденського конгресу в XIX ст.; більш глобальну за географічними ознаками Версальсько-Вашингтонську систему між двома світовими війнами, Ялтинсько-Потсдамську систему[2].

Основою системи міжнародних відносин і головними факторами її стабільного існування є баланс сил, що розуміється як співвідношення військових і економічних потенціалів, політичної ваги і впливу держав, які входять у систему, в першу чергу великих держав, в певний історичний момент часу. Кожна система характеризується певною стійкістю, яка залежить від рівноваги балансу сил, яке лежить в її основі. Рівновага являє собою такий стан балансу сил, при якому стає неможливим домінування однієї або кількох держав .

Одним із найважливіших наслідків Першої світової війни стало створення першої міжнародної організації – Ліги націй. 25 квітня 1919 року Статут Ліги Націй прийняли пленум Паризької конференції і включено в якості першої частини Версальського мирного договору. Ліга Націй стала складовою частиною Версальсько-Вашингтонського світового порядку [3, с. 97].

Ліга націй стала праобразом створеної 1946 року Організації Об'єднаних Націй, яка увібрала в себе багато структурних елементів ліквідованої Ліги. Зокрема, важливим є зберігання практики прийняття найважливіших рішень Радою Безпеки (в Лізі Націй просто Рада), в яку входять постійні та непостійні члени. І там, і там постійних членів 5, проте склад їх різний – Велика Британія, США, Франція, Італія, Японія у Лізі Націй та Китай, Франція, Росія , Велика Британія і США в ООН. Проте нова організація стала якісно новою силою, що почала

забезпечувати збереження миру і міжнародної безпеки. Зокрема, у статуті ООН закріплено абсолютну заборону застосування сили та погрози силою, що змістовно відрізняє її від Ліги націй [4; 5].

На жаль сьогодні російсько-українська війна перекреслила принципи Вестфальської системи, всі попередні зусилля у формуванні багатополюсної моделі світ. Ці події зруйнували всю договірну систему, вироблену багатьма поколіннями політиків, дипломатів, правників. Ядерна зброя, закладена у воєнні доктрини, перестає сприйматися як стримувальний чинником, а як інструментом залякування терору і шантажу. Дії Кремля проти українського суверенітету світ сприйняв як порушення міжнародного порядку, зокрема Заключного акта 1975 р. в Гельсінкі, Будапештського меморандуму 1994 р., як абсолютне нехтування російсько-українським пакетом міждержавних договорів та угод.

Література

1. Аношина Н.-Т. Ю. Гарантії міжнародного правопорядку моделі Віденського конгресу 1814–1815 рр. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр.* 2009. Вип. 44. С. 610-613.
1. Іжнін І. Трансформація системи міжнародної безпеки на початку ХХІ століття: нові загрози. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини* 2015. 37 (3). С. 44-49.
2. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики. К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. 226 с.
3. Статут Ліги Націй. Документи ХХ века. URL: <http://doc20vek.ru/node/451> (дата звернення: 12.05.2020).
4. Статут ООН. Сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення: 12.05.2020).